

Mártírsírok kutatása

Boldog Sándor István ereklyéi

NÖRI FÜZETEK

A Nemzeti Örökség Intézete (NÖRI) fontosnak tartja a tevékenységi köréhez kapcsolódó helyszínek (nemzeti és történelmi emlékhelyek, nemzeti sírkert, fontos műemlékek), továbbá az emlékezettel és annak ápolásával összefüggő témák bemutatását. Az alsorozatokra tagolódó, egységes megjelenésű kiadványsorozat célja, hogy az érdeklődő közönség számára elérhető áron rövid, ám tartalmas tájékoztatást nyújtson Magyarország kulturális helyszíneiről.

KEGYELETI KULTÚRA SOROZAT

Az elmúlás feldolgozása a véges emberi lét egyik legnagyobb kihívása. A temetkezés és a gyász szokásainak változása az egyetemes kultúrtörténet része. A kegyeleti kultúra körébe tartozik mindaz, ami összefügg ezzel az összetett szokásrendszerrel (világképek, rítusok, tárgyak). Az élők a gyász elmúltával sem feledkeznek meg halottaikról, ezért az emlékezet és annak ápolása is szorosan hozzátartozik. A halál természeti törvénye formálta szokások idővel erkölcsi parancssá, emberi törvénnyé váltak. A kegyeletnek nemcsak az egyén, hanem a nagyobb közösségek szempontjából is jelentősége van: a közösségi emlékezet hat a közösségi tudatra, legyen szó nemzeti, felekezeti, regionális vagy kisebbségi közösségekről. A történelmi személyiségek által képviselt értékek közösségi tudatban tovább élő hatásának, emlékének megőrzése az utókor feladata.

A NÖRI FÜZETEK alsorozatának célja, hogy a NÖRI működésével összhangban a kegyeleti kultúrához tartozó témák felvonultatásával hozzájáruljon a nemzeti gyász és emlékezés hagyományainak, kultúrájának terjesztéséhez, nemzetünk nagyjai emlékezetének megőrzéséhez, valamint a kegyeleti emlékhelyek ismertségéhez.

Mártírsírok kutatása Boldog Sándor István ereklyéi

NÖRI FÜZETEK 21.
[KEGYELETI KULTÚRA]

NEMZETI ÖRÖKSÉG INTÉZETE
BUDAPEST, 2019

Kiadja a

FELELŐS KIADÓ

Radnainé dr. Fogarasi Katalin, főigazgató

SZERKESZTŐ

Gyökös Eleonóra

SZÖVEG

Tóth Zsolt

BORÍTÓKÉP

Boldog Sándor István Pogány Gábor Benő formázta szolnoki szobrának részlete

FOTÓK

Csány Márton (18. oldal)

Kapusi Zoltán (12., 16. oldal)

Nagy Balázs (borítóbelső)

Nemzeti Örökség Intézete (9., 15. oldal)

ARCHÍV KÉPEK

Don Bosco Szalézi Társasága (10–11. oldal)

Fortepan (4. oldal)

Susa Éva (6. oldal)

TIPOGRÁFIA ÉS TÖRDELÉS

Make IT Online

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS ÉS KIVITELEZÉS

DUNA-MIX Kft.

2600 Vác, Barabás M. u. 1.

Felelős vezető: Szakolczai Lóránt ügyvezető igazgató

Nemzeti Örökség Intézete © 2019

ISSN 2630-8061 (NÖRI FÜZETEK) | ISSN 2676-9190 (KEGYELETI KULTÚRA)

ISBN 978-615-5890-24-6

A KOMMUNISTA DIKTATÚRA ÁLDOZATAI

A második világháborút követően Magyarországon a kommunista párt szerezte meg a hatalmat, amely a totalitárius sztálinista diktatúra kiépítésével párhuzamosan megkezdte a politikai ellenfeleivel való leszámolást. A meghurcoltak és a politikai foglyok számát nehéz lenne megállapítani, de sok tízezer főre becsülhető. A kivégzett személyek száma hozzávetőlegesen meghatározható. 1962-ig pártutasításra több, mint ötszáz emberen hajtottak végre koncepciós perekben hozott halálos ítéletet. A kivégzések általában kötél által történtek a Fő utcai Katonai Börtönben, illetve a Kozma utcai Kisfogházban. A holttesteket titokban szállították el az Új köztemető

legrejtettebb, hátsó részébe, ahol a kegyelet mellőzésével földelték el a halottakat, gyakran tömegsírokba. A legtöbb áldozatot – a kivégzett köztörvényes bűnözőkhöz hasonlóan – a 298-as parcellába temették el, majd miután 1951-ben az betelt, a mellette lévő 301-es parcellát kezdték használni. Közismert, hogy ide temették az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni megtorlás mártírjait is. A sírhelyeket sok esetben jeltelenül hagyták, és a temetőkönyvbe sem jegyezték be az adatokat, de az is előfordult, hogy álnevet tüntettek fel. Az eljárás célja az volt, hogy sírhely hiányában örök feledésre ítéljék még az áldozat emlékét is. Sándor István alakja azonban sokak emlékezetében megmaradt, így amint arra lehetőség nyílt, megkezdődtek a kegyeleti sírkutatások.

Az Új köztemető 301-es parcellája elhanyagolt állapotban, 1988

A 301-ES PARCELLA MÁRTÍRSÍRJAINAK KUTATÁSA

1989 tavaszán, a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB) felhívását követően vette kezdetét a 301-es parcella egyes sírjainak feltárása. *„Három évtizede rejtve a Rákos-keresztúri köztemető eldugott 301-es parcellájának bokrrengetege az 1956. november negyedikén kezdődött bosszúszomjas neosztalinista restauráció sok száz áldozatát. Hozzá tartozók előtt még azt is titkolják, hogy övéik melyik gödörben, a sívár rabtemető me-*

lyik zugában fekszenek... Eljön az ideje annak, hogy a magyar társadalom követelje a megtorlás áldozatainak – halottainak és élőknek – teljes erkölcsi, politikai és jogi rehabilitálását. Nemzetünk szellemi és lelki megtisztulásának feltétele ez.” – hirdette a TIB 1988-ban megjelent társadalmi felhívása.

Az Igazságügyi Minisztérium által megindított kutatómunka elsődleges célja Nagy Imre miniszterelnök és mártírtársai megtalálása, valamint maradványaik azonosítása volt. Miután ez eredményre vezetett,

Az 1989-es exhumálás kezdete, a szakértői bizottság tagjai a résztvevőkkel

az exhumálást és a történelmi jelentőségű újratemetést követően – a társadalmi érdeklődés hatására – folytatódott a parcella további sírjainak feltárására.

A Nagy Imre és társai földi maradványait kereső, első kutatócsoport tagjai között volt Szabó Árpád és Harsányi László igazságügyi orvosszakértők, Kralovánszky Alán régész és Nemeskéri János antropológus professzorok. Már az ő munkájukat is segítette Susa Éva igazságügyi biológus-antropológus szakértő, aki a további feltárásokért felelős szakértői csoport tagjaként, majd vezetőjeként, illetve egyéb kutatási eredményeivel a 301-es parcella meghatározó kutatójává vált. A második szakértői csoport tagja volt Kralovánszky Alán mellett Éry Kinga antropológus, valamint Kovács László és Szőke Mátyás régész is.

A szakértők munkája számos eredményt hozott. 1989 és 2016 között a 301-es parcellában eltemetett áldozatok közül 50 személy földi maradványait sikerült azonosítani. Emellett Susa Éva vezetésével az Új köztemető más parcelláiban, elsősorban a 298-asban, továbbá a sopronkőhidai, a márianosztrai és a váci rabtemetőben is sikeres kegyeleti kutatómunkát valósítottak meg több sírhely megtalálásával és a bennük nyugvók azonosításával, ami további 34 személyt jelentett.

IGAZSÁGÜGYI KUTATÓMUNKA

A szakértők kegyeleti vagy másképpen humanitárius jellegű igazságügyi kutatómunkát végeztek: kegyeletsértő módon eltemetett személyek nyughelyeit nyitották meg abból a célból, hogy az ott nyugvókat azonosítsák és méltó módon temessék újra. Ebben az esetben a kutatók az igazságügyi tudományok módszereivel dolgoznak, vagyis az önálló tudományágak illetve segédtudományok módszereit igazságügyi célok elérése érdekében alkalmazzák az igazságszolgáltatás és a bűnügyi szervezetek megbízottjaiként, főként bizonyítási vagy humanitárius céllal. Kiemelten fontos a történettudomány, a régészet és az antropológia szerepe.

Amennyiben a kutatók nem ismerik a keresett sír helyét, úgy az igazságügyi kutatómunka – a történelmi kutatás módszereinek alkalmazásával – kiterjedt adatgyűjtéssel veszi kezdetét. Ez a kommunista diktatúra áldozatai kapcsán elsősorban a temető- és börtönytárgyalások vizsgálatára kiterjedő irattári gyűjtőmunkát, továbbá olyan kutatást jelent, ami főként a Belügyminisztérium, a történelmi levéltárak anyagai, illetve a vonatkozó visszaemlékezések, beszámolók áttekintésével valósulhat meg. Emellett jelentőséggel bírhatnak a térinformációs anyagok – például térképek, dokumentált

térinformációk, légifelvételek, talaj és vegetációs felmérések – adatai.

Az összegyűjtött adatok elemzését, értelmezését követően kezdődik meg a terepmunka. Első lépésben a helyszínen értelmezik az adatokat, majd ezek alapján határozzák meg a sír feltételezett helyét, azaz azt, hogy hol kezdjenek ásni. A feltárások során nemcsak az ásatási technikák és módszerek bírhatnak jelentőséggel, hanem a feltárt test elhelyezkedése, illetve annak elmozdítása után az összes kutatói tevékenység. Ezért a feltárást régészeti módszerekkel hajtják végre. A jelenleg alkalmazott eljárás több, mint százéves múltra visszatekintő finomhangolás és tesztelés eredménye, amelyet a szisztematikus régészeti keresésre, az összefüggések, a jelenségek és a jellegzetességek felismerésére, dokumentálására, illetve mintavételre fejlesztettek ki. A kutatók a leleteket minden esetben *in situ*, azaz eredeti fellelési helyzetükben örökítik meg, ugyanis a felszedéssel a lelőhely elpusztul. Ezt követően a leleteket gondosan felszedik és elcsomagolják további vizsgálatokra. A tárgyi leletek egyrészt bizonyító erejűek lehetnek, másrészt a személyazonosítást is segíthetik.

A csontleleteket igazságügyi – orvos vagy biológus – antropológus emeli ki a sírból, aki lehetőségei szerint igyekszik azokat egyénenként külön válogatni és

elcsomagolni. Ezt követik az utólagos, laboratóriumban elvégzendő antropológiai vizsgálatok, amelynek legfőbb célja a személyazonosítás. Az igazságügyi antropológus szakértő munkája két részből tevődik össze: az általános és az egyedi jellemzők leírása. Az előbbiek közé tartozik a csontok emberi eredetének vizsgálata, a fekvési idő, a morfológia nem, az elhalálzási kor, a testmagasság, az alkat, a földrajzi változat meghatározása. Az egyedi jellemzők kutatásának eredményessége azonban a speciális antropológiai módszerek alkalmazásán túl a személyes adatoktól is függ. Minél több adat áll tehát a kutató rendelkezésére a vizsgált személlyel kapcsolatban, annál nagyobb az esélye, hogy azonosítani tudja az elhunytat. Az egyedi jellemzők leírása egyrészt morfológiai (traumatikus elváltozások vizsgálata, személyazonosítás a koponya alapján – arcreekonstrukció, szuperimpozíciós vizsgálat, stb.), másrészt anyagvizsgálati módszerekkel, például genetikai (DNS) vizsgálatok alapján valósulhat meg. A személyazonosítást segítheti az igazságügyi odontológus munkája is, a koponyalelet fogazatának szakszerű vizsgálata.

A 301-es parcella sírjainak kutatása ugyan nem szisztematikus, hanem eseti megbízások alapján, de napjainkban is folytatódik. Ezek a kutatások elsősorban Susa Éva igazságügyi antropológus szakértő

Boldog Sándor István sírjának feltárása

névéhez köthetők. Legutóbb a Katolikus Egyház által boldoggá avatott Sándor István szalézi szerzetes földi maradványait azonosították.

BOLDOG SÁNDOR ISTVÁN RÓL

Sándor István 1914. október 26-án született Szolnokon, római katolikus családban. Szülei, akárcsak két öccsét, vallásos szellem-

ben nevelték, de nagy hatást gyakoroltak rá az egyházközösségüket vezető ferences rendi szerzetesek is. Erős hite és elköteleződése a katolikus egyház iránt már gyermekkorában megmutatkozott. Tagja volt a helyi keresztény ifjúsági szervezetnek, és aktívan jelen volt a plébánia életében is. A polgári iskola elvégzése után kitanulta a vasesztélyos és rézöntő szakmát, majd segéd- és szakmunkásként dolgozott. Mindeközben körvonalazódott benne, hogy fiatalok nevelésével szeretne foglalkozni.

Ennek érdekében a ferencesek közvetítésével 1936-ban felvételét kérte a Don Bosco Szalézi Társaságába, ahol befogadásra talált. A röviden Szalézi Társaságnak nevezett, Don Bosco Szent János által alapított (1859) rend az ifjúság intézményes keretek között történő oktatására és nevelésére szerveződött, 1913 óta van jelen Magyarországon.

Sándor István a tartományfőnökségén, Rákospalotán, a Clarisseumban kezdte meg

szalézi életét. Jelöltidejében a Don Bosco Nyomdában dolgozott. Miután letelt a próbaideje és nyomdászinasai tanulmányait is befejezte, 1938-ban megkezdte a novíciátust Mezőnyáradon. 1940-ben tette le első, még ideiglenes szerzetesi fogadalmát. 1942-ben besorozták a Magyar Királyi Honvédségbe. A második világháború során több hadszíntéren, a Don-kanyart is megjárva híradósként teljesített szolgálatot. 1944-ben Németországban esett hadifogságba, ahonnan a következő évben

Sándor István (jobb oldali álló alak) szüleivel és testvéreivel

hazatért. Ismét a szalézi nyomdában kezdett dolgozni, miközben a helyi Katolikus Iparos- és Munkásifjak Országos Egyesülete csoport vezetését is elvállalta. 1946-ban tette le örökfogadalmát a szalézi rendben. A nyomdának helyet adó épületben, a Clarisseumban működött a rend nevelőintézete és cserkészotthona is. Sándor István aktív szerepet vállalt az itteni fiatalok nevelésében. 1950-ben megvonták a szerzetesrendek magyarországi működési engedélyét, de ő „*Krisztus tanítása szerint*” tovább folytatta a nevelőmunkát, immáron illegalitásban. A pártőrségbe toborzott szegénysorból származó fiatalok közül voltak, akik tovább tartották a kapcsolatot egykori nevelőjükkel, lelki vezetőjükkel, így Sándor Istvánnal is. Többek között ebből az okból az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) 1951-ben már megfigyelte Sándor Istvánt. Ekkor előjárója megszervezte szökését nyugatra, de ő nem akarta magukra hagyni a rá bízott fiatalokat, ezért elállt a disszidálástól. Fővárosba való visszatérését követően Kiss István álnéven dolgozott egy üzemben.

1952. július 28-án tartóztatták le. Az ÁVH fogságában többszörösen megkínózták, hamis vallomásra kényszerítették. Tizenöt fogolytársával együtt állították bíróság elé. Az úgynevezett „pártőrség-perben” Sándor Istvánt – egy ÁVH-s tiszttel és egy altiszttel együtt, demokrácia elleni szervezkedés és hűtlenség bűntette miatt – kötél általi ha-

Sándor István fiatalkori portréja

lálra ítélték, majd 1953. június 8-án az ítélet végrehajtották. Tanúvallomások szerint a börtönben ő tartotta a lelket cellatársai között. Elmélyült hitével, hűségével és kitartásával sokak példaképévé vált. A szalézi rendben különösen, de az egész Katolikus Egyházban világszerte nagy tisztelet övezi emlékét. Ferenc pápa engedélyével Sándor Istvánt 2013. október 19-én nagy tömeg előtt avatták boldoggá Budapesten, a Szent István-bazilika előtt.

BOLDOG SÁNDOR ISTVÁN MÁRTÍRTÁRSAIRÓL

Sándor István mellett még öt másik személyt végeztek ki a Fő utcai börtönben 1953. június 8-án. A szalézi szerzetest és két, ÁVH-szolgálatban lévő személyt, Zana Albert (1931–1953) őrmestert és Farkas Ferenc (1925–1953) hadnagyot a „pártör-

ség-perben” ítélték halálra. A perbe fogott többi ÁVH-s vádlotthoz hasonlóan politikailag kiábrándultak voltak, és hangot adtak a rendszert kritizáló nézeteiknek. ÁVH-s létkre a szabad Magyarországért tevékenykedtek. Zana, elvált szülők gyermeke volt, a Városmajorból költözött édesanyjával Rákospalotára, ekkor kezdett szalézi oratóriumba járni. Sándor Istvánt lelki vezető-

jének tekintette, felnőttként is tartotta vele a kapcsolatot. Ő volt a szaléziakhoz vezető láncszem, akiket a koncepciós perben egy magasabb, egyházi szintű állam elleni összeesküvésbe akartak belekeverni.

Ezen a napon hajtották végre a halálos ítéletet további három személyen. A vád szerint Hautzinger József (1928–1953), Káldy Gyula (1925–1953) és Zalatnai Tivadar (1914–1953) magyar politikai és katonai helyzetre vonatkozó információkat szolgáltatottak ki nyugati államoknak, illetve Hautzinger és Káldy több emigránst segített az ország elhagyásában. Ők is, akárcsak Sándor István és társai koncepciós per áldozatai, az ellenük hozott ítélet az 1990. évi, úgynevezett második semmisségi törvény hatálya alá tartozik.

A SÍR AZONOSÍTÁSA

Sándor István 301-es parcellán belüli, feltételezett sírját a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság már 2009-ben a nemzeti sírkert részeként védetté nyilvánította, nevét pedig a 301-es parcella emléktábláján örököltette meg. A jeltelen sír pontos helye a parcellán belül valójában ismeretlen volt. Többször próbálkoztak már a megtalálásával eredménytelenül. A kutatás azonban új lendületet vett 2017-ben, amikor Boldog Sándor István tisztelője,

Csány Márton elhatározta, hogy megpróbálja azonosítani a sírt. Felkereste Susa Évát és B. Varga Judit történészt, akikkel közösen elkezdte összegyűjteni az addigi kutatási eredményeket. Az adatok összevetése alapján esély mutatkozott a sírhely megtalálására. A kezdeményezést P. Ábrahám Béla, a szalézi rend magyarországi tartományfőnöke is felkarolta. A kutatómunkát a Nemzeti Emlékezet Bizottsága és a Terror Háza Múzeum is támogatta.

B. Varga Judit vizsgálta meg az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fellelhető vizsgálati jegyzőkönyveket, valamint a Zana Albert és társai iratanyagot. Boldog Sándor István kivégzésének napja korábban is ismert volt, de a történész kikutatta, hogy ugyanezen a napon a Fő utca 41. szám alatti kórházban természetes halállal meghalt egy dr. Tiplich János nevű 66 éves személy, akit 1953. június 25-én temettek el többedmagával az Új köztemető 301-es parcellájában. (Halála előtt vizsgálati fogságban volt. Tiltott határátlépés és kémkedés vádjával tartották őrizetben, halála körülményei tisztázatlanok.) A temetői főkönyv bejegyzése szerint dr. Tiplichet a 301-es parcella 2. sorának 34. sírjába temették. A szomszédos számú sírhelyek vonatkozásában a temetőkönyvben nem található bejegyzés. Azonban egy 1964-es kihantolási jegyzőkönyvben az áll, hogy ezen a helyen, a 37. sírban emberi maradványokat – hat bon-

A parcellakő, háttérben a 2014-ben megújult gyászpark részletével

colatlan koponyát találtak, amely négy fiatalabb és két idősebb személytől származhat. (1964-ben az államhatalom megbízásából tizenöt szociáldemokrata politikus földi maradványait kutatva négyszáz sírt tártak fel a 301-es és a 298-as parcellában, valamint a váci rabtemetőben. Ennek az exhumálásnak egyik jegyzőkönyvében szerepelt a 301-es parcella 2. sorának 37-es sírjára vonatkozó bejegyzés.)

1953. június 8-án Sándor Istvánon kívül még öt másik személyt végeztek ki a Fő utcai börtönben. Susa Éva az általa létrehozott adatbázis felhasználásával és a parcella feltárása során szerzett tapasztalatai alapján arra a következtetésre jutott, hogy az egy napon elhunytak holttesteit, így dr. Tiplich Jánosét és a hat kivégzettét is a 301-es parcella 2. sorában kell keresni (utóbbiaké lesz a 301-2-37. sír). Susa Éva kutatási anyagai és az általa készített geodéziai felmérés segítségével meghatározta a sír feltételezett helyét. A nyughely kegyeleti-régészeti feltárására 2018. november 12-én került sor Szőke Mátyás régész irányításával, a Nemzeti Örökség Intézete (NÖRI) engedélyével. Az alapos előkészítő munka és a pontos mérések eredményeként a kijelölt, majd feltárt kutatóárokban egyből sikerült megtalálni a hat koponyát és a hozzájuk tartozó csontmaradványokat. A feltáráson Susa Éva és a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ képviselője, Dudás Eszter igazságügyi antropológus és genetikus szakértő látta el a helyszíni embertani vizsgálatokat.

A CSONTMARADVÁNYOK VIZSGÁLATA

A szakértők a csontmaradványokat még a feltárás napján a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ Genetikai Szakértői Intézet, Referencia-minta Vizsgáló Osztályára szállították további antropológiai és genetikai vizsgálatok elvégzése céljából. (Az intézet jelenleg abban az egykori börtönépületben működik, amelyben Sándor Istvánt kivégezték.) A tömegsír jellegéből, illetve az 1964-es exhumálással járó bolygatásokból adódóan a csontleletek rendezetlenül, nem anatómiai rendben voltak fellelhetők a sírban, tehát nem lehetett megállapítani, hogy az adott koponyához mely csontok tartoznak. Ezért az antropológiai vizsgálatokat a legtöbb információt hordozó csontokon, a koponyákon végezték el. A vizsgálat célja az volt, hogy a hat koponya közül ki tudják zárni azokat, amelyek biztosan nem lehetnek Boldog Sándor Istvánhoz tartozók, és minél jobban leszűkítsék azoknak a maradványoknak a számát, amelyeket aztán genetikai módszerekkel is megvizsgálják. A morfológiai nem meghatározás eredményeként megállapították, hogy a maradványok mindegyike férfitől származik. Az elhalálzási korbecslés során három korcsoport szerint

különítették el a koponyákat, megkülönböztetve a két legfiatalabb, a két „középkorú” és a két legidősebb személy maradványait. A rendelkezésre álló információk szerint a hat kivégzett személy között a két 39 éves volt a legidősebb, az egyikük Sándor István. Ezért, a két legidősebb korúnak ítélt koponyából (az 5-ös és 6-os számmal jelzett koponyák) biztosítottak fogakat a DNS-vizsgálathoz. A kivégzett személyekről rendelkezésre álltak testmagassági adatok, ami alapján tudni lehetett, hogy Sándor István az egyik legalacsonyabb személy volt a kivégzettek között. Ezért a két legrövidebb, vagyis a legalacsonyabb testmagasságot prediktáló combcsontból (1-es és 2-es számmal jelölt combcsontok) vettek mintát a DNS-vizsgálathoz.

A fogak és a combcsontok DNS-vizsgálata eredményes volt, azokból a szakértők Y-kromoszomális és sejtmagi DNS-profil tudtak kimutatni. Referenciaként, Sándor Istvántól 1950-ből és testvérétől, Sándor Jánostól 1942-ből és 2003-ból származó borítékokat és bélyeget (nyálminta) használtak, amelyekből szintén sikeresen tudtak Y-kromoszomális és sejtmagi DNS-profil felállítani. Az így kimutatott genetikai tulajdonságokat kellett összehasonlítani egymással. A kizárólag férfiakban megtalálható Y-kromoszóma – az esetleges mutációt leszámítva – változatlanul öröklődik apáról

A kiemelt csontok helyszíni vizsgálata

A 301-es parcella részlete napjainkban

fiúra, vagyis a férfiágon rokon férfiak Y-kromoszómája azonos genetikai tulajdonságokat hordoz. A szakértők tehát azt várták, hogy édestestvérek lévén, Sándor István és Sándor János azonos Y-kromoszomális genetikai tulajdonságokkal rendelkeznek. A várt eredmény beigazolódott, ugyanis az összehasonlító vizsgálatok eredményeként megállapították, hogy a Sándor István által 1950-ben, a Sándor János által 1942-ben és 2003-ban írt és feladott borítékokból, valamint a 2-es combcsontból és az 5-ös koponyából kimutatott Y-kromoszomális DNS-profil minden genetikai tulajdonságban azonos.

A teljes bizonyosság érdekében a szakértők a sejtmagi DNS-profilokat is összehasonlították egymással. Az egypetűjű ikreket kivéve nincs két olyan személy, akik ugyanazokkal a sejtmagi DNS-tulajdonságokkal rendelkeznek. Az összehasonlítás eredményeként azonos DNS-profil mutatott ki a Sándor Istvántól származó borítékból, illetve a 2-es combcsontból és az 5-ös koponyából.

Az antropológiai és a genetikai vizsgálatok eredményeként tudományosan azonosították Boldog Sándor István koponyáját és két combcsontját. A további ereklyék azonosítása céljából végzett vizsgálatok során Boldog Sándor István két felkarcsontját és két sípcsontját sikerült még azonosítani.

AZ EREKLYÉK ÉS AZ EGYKORI SÍRHELY SORSA

Az azonosítást követően Pierluigi Cameroni szalézi szerzetes, posztulátor, a Szentek Ügyeinek Kongregációjának tagja kijelentette, hogy Boldog Sándor István azonosított csontmaradványai már ereklyének tekinthetők, noha a Szentszék általi hivatalos ereklyévé nyilvánítási folyamat még nem zárult le. A szalézi rend kérelme alapján a sírból származó csontok feletti rendelkezési jogokat gyakorló NÖRI, a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottsággal egyetértésben úgy határozott, hogy a Boldog Sándor Istvántól származó azonosított csontokkal, azaz az ereklyékkel a Don Bosco Szalézi Társasága szabadon rendelkezhet. A szaléziak Boldog

Sándor István koponya-ereklyéjét a Clariseum épületében kívánják elhelyezni, de Szolnokra és a 2020-as budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus missziós keresztjébe is jut majd relikvia. Az ereklyéből – lehetőség szerint – igyekeznek majd küldeni a kérelmezők templomaiba, kegyhelyeire. A többi csontmaradvány további sorsáról a NÖRI gondoskodik: Boldog Sándor István azonosított csontjain, vagyis az ereklyéin kívüli földi maradványait, illetve mártírtársai csontjait a végtisztesség megadásá mellett visszatemeti a 301-es parcella 2. sorának 37. sírjába.

(A *Csontmaradványok kutatása* című fejezet *Dudás Eszter igazságügyi antropológus és genetikus szakértő beszámolója* alapján készült)

Boldog Sándor István neve a kommunista megtorlás vértanúi között a 301-es parcella díszabláján

NÖRI FÜZETEK

MEGJELENT

[FIUMEI ÚTI SÍRKERT]

1. Az Apponyi-hintó
6. Batthyány-mauzóleum
7. Deák-mauzóleum
8. Kossuth-mauzóleum
13. Az első világháborús emlékmű
14. Ganz-mauzóleum
16. Falsírboltok
17. Nemzeti Emlékezet Múzeuma

[TÖRTÉNELMI EMLÉKHELYEK]

4. Széphalom
11. Sárospatak
12. Vizsoly
15. Keszthely
18. Visegrád
20. Muhi

[NEMZETI EMLÉKHELYEK]

2. Fiumei úti sírkert
3. Mohács
5. A Nemzeti Gyászpark és a Kisfogház
9. Pannonhalma
10. Az Országház és környéke

[SALGÓTARJÁNI UTCAI ZSIDÓ TEMETŐ]

19. Lajta Béla művei a temetőben

[KEGYELETI KULTÚRA]

21. Mártírsírok kutatása.
Boldog Sándor István ereklyéi

TERVEZETT MEGJELENÉSEK

[FIUMEI ÚTI SÍRKERT]

- Árkádsorok
Művészarcellák

[TÖRTÉNELMI EMLÉKHELYEK]

- Fertőd
Gödöllő
Szeged

[NEMZETI EMLÉKHELYEK]

- Eger
Esztergom
Salgótarjáni utcai zsidó temető

[SALGÓTARJÁNI UTCAI ZSIDÓ TEMETŐ]

- Nagyobb síremlékek és mauzóleumok

[KEGYELETI KULTÚRA]

- A gyász illemtana
Zsidó temetkezési szokások

Megvásárolható a Fiumei úti sírkert Infópontjában, illetve egyes emlékhelyeken.

www.nori.gov.hu | facebook.com/nemzetioroksegintezete

A 2013-ban boldoggá avatott Sándor István (1914–1953) szalézi szerzetest 1953. június 8-án végezték ki koncepció s per áldozataként. Az Új köztemető 301-es parcellájában jeltelen tömegsírba temették el öt másik sorstársával együtt.

Sírhelyét csupán 2018-ban sikerült azonosítani kegyeleti sírkutatás keretében végzett multidiszciplináris kutatómunka eredményeként, egy elkötelezett szakértői csoportnak köszönhetően. Boldog Sándor István csontmaradványait azóta már a Katolikus Egyház ereklyéiként tisztelik.

